

زندگینامه حضرت فاطمه (س) از ولادت تا شهادت

حضرت زهرا (س) در بیستم جمادی الثانی سال پنجم پس از بعثت در مکه مکرمه به دنیا آمد و سوم جمادی الثانی سال یازدهم هجری و در ۱۸ سالگی در مدینه منوره به شهادت رسید.

به گزارش مشرق، حضرت زهرا (س) یکی از پنج بانوی قدسی تاریخ جهان به شمار می‌رود و جایگاه بسیار رفیعی در دین اسلام دارد. آن حضرت (س) سومین معصوم، دختر معصوم، همسر معصوم و مادر معصوم و دارای ویژگی‌های ممتاز متعددی است.

امام بزرگوار شیعه (علیهم السلام) از نسل حضرت فاطمه زهرا (س) هستند؛ مطابق روایات سوره و آیاتی از ۱۲ قرآن کریم مانند سوره کوثر، سوره انسان، آیه تطهیر و آیه مودت در حق آن حضرت (س) و همسر و فرزنداناش نازل گردیده است و دوستی و دشمنی با ایشان، به منزله دوستی و دشمنی با پیامبر (ص) است.

بی‌شک بر کسی پوشیده نیست که حضرت زهرا (س) مجموع صفات پدرشان، حضرت محمد (ص) را در خود دارند. حضرت زهرا (س) نه تنها صفات پدر را در خود داشتند، بلکه هر آنچه از علم، معرفت، اخلاق و ایمان پدر در دست داشتند و برای دیگران به اشتراک می‌گذاشتند، که حقیقت اسلام زنده بماند و جاودانه شود.

زندگینامه حضرت زهرا (س)

حضرت فاطمه زهرا (س) دختر گرامی خاتم الانبیاء حضرت محمد (ص) و حضرت خدیجه کبری (س)، همسر مکرمه حضرت امام علی (ع) و مادر ارجمند حضرت امام حسن (ع) و امام حسین (ع) و حضرت زینب کبری (س) است

پدر بزرگوار حضرت زهرا (س) خاتم پیامبران الهی و برترین مخلوق خداوند و مادرش خدیجه، از زنان بزرگ و شریف قریش و نخستین بانویی بود که به اسلام گروید و تمامی ثروت و دارایی خود را برای خدمت به اسلام و مسلمانان صرف کرد. خدیجه در دوران جاهلیت و دوران پیش از ظهور اسلام نیز به پاکدامنی مشهور بود، تا جایی که از او به طاهره (پاکیزه) یاد می‌شد.

ولادت حضرت زهرا (س)

حضرت فاطمه زهرا (س) در روز بیستم جمادی الثانی سال پنجم پس از بعثت در مکه مکرمه، چشم به جهان گشود

در مورد تاریخ ولادت ایشان اختلاف وجود دارد. تاریخ ولادت حضرت زهرا (س) در بیشتر منابع اهل سنت، پنج سال پیش از بعثت و در زمانی که قریش مشغول مرمت خانه کعبه بودند، در برخی سال دوم بعثت و در بیشتر منابع شیعی، پنج سال پس از بعثت پیامبر اسلام (ص) ذکر شده است

مطابق با برخی روایات رسول خدا (ص) قبل از انعقاد نطفه حضرت زهرا (س) از سوی خدا مامور شد که چهل شبانه روز از حضرت خدیجه (س) فاصله بگیرد و خانه را ترک نموده در مکانی معتکف گردد. آن حضرت این ایام را به روزه و عبادت سپری نمود و در پایان این اعتکاف چهل روزه جبرئیل بر رسول خدا فرود آمد و در حالی که طعامی با خود به همراه آورده بود، به پیامبر گفت: به فرمان خداوند با این طعامی که به دستور خدا از بهشت برای تو آورده‌ام افطار کن. پس رسول خدا با آن غذا افطار نمود و پس از افطار به سوی خانه خدیجه روان شد و همان شب نطفه پاک فاطمه منعقد گردید

در روایتی آمده است که رسول خدا (ص) در دوران حمل حضرت زهرا (س) توسط خدیجه به او فرمود: ای خدیجه! جبرئیل مرا بشارت داده که او دختر است، و گفته که او منشأ نسلی پاک و مبارک است و خداوند تبارک و تعالی مقدر نموده که نسل من از طریق او برقرار و پایدار بماند، و مقرر فرموده که فرزندان او پس از انقطاع وحی امام و خلیفه خدا در زمین باشند

پیامبر اکرم (ص)، نام فرزند عزیز خود را فاطمه گذاشتند که در مورد علت این نامگذاری در حدیثی از آن حضرت (س) آمده است

«إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فَطَمَ ابْنَتِي فَاطِمَةَ وَوَلَدَهَا وَ مَنْ أَحَبَّهُمْ مِنَ النَّارِ فَلِذَلِكَ سُمِّيَتْ فَاطِمَةَ»

ترجمه: خداوند دخترم فاطمه و فرزندانش و هر کس که آن‌ها را دوست داشته باشد را از آتش دوزخ جدا کرده، به این دلیل او فاطمه نامیده شده است

در جایی دیگر، دلیل نامگذاری ایشان به نام فاطمه را این گونه بیان کردند که از هر گونه بدی جدا و بریده شده است

اکثر مفسران شیعی و عده‌ای از مفسران بزرگ اهل تسنن نظیر فخر رازی، آیه آغازین سوره کوثر را به حضرت فاطمه زهرا (س) تطبیق نموده‌اند و او را خیر کثیر و باعث بقا و گسترش نسل و ذریه پیامبر اکرم ذکر نموده‌اند. شایان ذکر است که آیه انتهایی این سوره نیز قرینه خوبی براین مدعاست که در آن خداوند به پیامبر خطاب می‌کند و می‌فرماید همانا دشمن تو ابتر و بدون نسل است.

طبق روایات حضرت زهرا (س) چون به دنیا پانهاد، به قدرت الهی لب به سخن گشود و گفت: "شهادت می‌دهم که جز خدا، الهی نیست و پدرم رسول خدا و آقای پیامبران است و شوهرم سرور اوصیاء و فرزندانم (دو فرزندم) سرور نوادگان هستند

ازدواج و فرزندان حضرت زهرا (س)

وقتی حضرت زهرا (س) به سن ازدواج رسید، افراد زیادی از صحابه پیامبر (ص) و بزرگان و سرشناسان مسلمان از ایشان خواستگاری کردند. از جمله این افراد ابوبکر و عمر بودند، لیکن پیامبر اسلام (ص) در جواب آنان فرمودند: در مورد فاطمه منتظر فرمان الهی هستم

پس از آن، خویشاوندان از علی (ع) خواستند تا حضرت زهرا (س) را از پیامبر خواستگاری کند؛ لذا علی (ع) شخصا به حضور پیامبر (ص) شرفیاب شد؛ ولی شرم و حیا مانع از سخن گفتن ایشان گردید. پیامبر (ص) پرسید: ابوالحسن چه می‌خواهی؟ و علی (ع) همچنان ساکت بود تا پیغمبر (ص) سه بار سؤال خود را تکرار نمود. سپس فرمود: گویا فاطمه (س) را می‌خواهی؟ علی (ع) جواب داد: آری؛ و بنابر نقل دیگری علی (ع) به پیامبر (ص) عرض کرد: «پدر و مادرم فدای تو باد. تو می‌دانی که مرا در کودکی از پدرم "ابوطالب" و مادرم "فاطمه بنت اسد" گرفتی و در سایه تربیت خود پرورش دادی و در این پرورش از پدر و مادر بر من مهربان‌تر بودی و از سرگردانی و شک که پدران من دچار آن بودند، رها نمودی. تو در دنیا و آخرت تنها اندوخته من هستی. اکنون که خداوند مرا به وسیله تو نیرومند ساخته است، می‌خواهم به زندگی خود سامان بدهم و ازدواج کنم. من برای خواستگاری «فاطمه آمده‌ام. آیا قبول می‌کنی؟»

با شنیدن این خبر چهره مبارک پیامبر (ص) از شادمانی برافروخت و به روی علی (ع) خندید و فرمود: آیا چیزی داری که مهریه فاطمه قرار دهی؟ عرض کرد: حال من بر شما پوشیده نیست. جز شمشیر و شتر آبکش و زره چیزی ندارم. پیامبر (ص) فرمودند: شمشیر را برای جهاد و شتر را برای آب دادن به نخل‌های خرما و بارکشی در سفر می‌خواهی، همان زره را مهر قرار بده؛ و بنابر نقل دیگر پیامبر (ص) به علی (ع) فرمود: "پیش از تو کسانی به خواستگاری او آمده‌اند، اما دخترم نپذیرفته است." سپس به خانه رفت و به دخترش فرمود: "علی تو را از من

خواستگاری کرده است، تو پیوند و سبقت او در اسلام را می‌دانی و از فضیلت او آگاهی." حضرت زهرا (س) بدون آن که صورت خود را برگرداند، خاموش ماند. پیامبر (ص)، چون آثار خشنودی را در چهره او دید، فرمود: الله اکبر، سکوتها، اقرارها، سکوت او نشانه رضایت اوست.

به هر حال علی (ع) مهریه حضرت زهرا (س) را که مبلغ ۴۸۰ درهم بود و به قولی ۴۰۰ درهم و یا همان مهرالسنه یعنی مبلغ ۵۰۰ درهم بود؛ و از طریق فروش زره آن حضرت تامین گردید، به پیامبر (ص) داد. آن حضرت یک سوم آن را داد تا به وسیله آن عطر تهیه کنند و بقیه را بدون آن که بشمارد به ابوبکر داد تا با آن لوازم زندگی پیامبر بارها به "سلمی" فرمود: «من فاطمه را به علی برای حضرت زهرا (س) تهیه کند. در مورد علت این امر تزویج نکردم، بلکه خدا فاطمه را به علی تزویج نمود.» و نیز در فضیلت علی (ع) فرمود: «لو لم یخلق علی (ع) ما کان لفاطمه کفو؛ اگر علی (علیه السلام) خلق نمی‌شد، برای فاطمه همسری پیدا نمی‌شد.» و نیز فرمودند: «فاطمه جان؛ خداوند به رضای تو راضی و به خشم تو خشمگین می‌شود» و نیز "عایشه" از رسول اکرم (ص) نقل می‌کند که آن حضرت به فاطمه زهرا (س) فرمودند: «ای فاطمه بشارت بر تو باد که همانا خداوند تو را بر همه زنان عالم و «بر همه زنان اهل اسلام برگزیده است

ازدواج پر برکت حضرت حضرت (س) و حضرت علی (ع) طبق نقل مشهور در سال دوم هجرت در مدینه اتفاق افتاد

زندگی مشترک آن‌ها در سن ۹ سالگی حضرت زهرا (س) و در کمال صفا و محبت آغاز گردید؛ به طوری علی (ع) می‌فرمود:

«به خدا قسم تا فاطمه (س) زنده بود او را به خشم نیاوردم و او نیز کاری نکرد که مرا به خشم آورد»

ثمره این ازدواج مبارک، پنج فرزند به نام‌های حسن، حسین، زینب، ام کلثوم و محسن (که در جریان وقایع پس از وفات پیامبر (ص) سقط شد)، بود

امام حسن و امام حسین (علیهما سلام) از امامان شیعیان هستند که در دامان چنین مادری تربیت یافته‌اند و ۹ امام دیگر (به غیر از امام علی (ع) و امام حسن (ع)) از ذریه امام حسین (ع) هستند و بدین ترتیب و از طریق حضرت فاطمه زهرا (س) به رسول خدا (ص) منتسب می‌گردند و از ذریه ایشان به شمار می‌روند. به خاطر منسوب بودن ائمه اطهار (به غیر از امیر المومنین (ع)) به آن حضرت، فاطمه زهرا (س) را "ام الائمه" (مادر امامان) گویند.

جایگاه علمی و فعالیت‌های اجتماعی حضرت زهرا (س)

حضرت فاطمه زهرا (س) در نزد شیعیان اگر چه امام نیست، اما مقام و منزلت او نزد خداوند و در میان مسلمانان به خصوص شیعیان، نه تنها کمتر از سایر ائمه نیست، بلکه آن حضرت همتای امیر المومنین (ع) و دارای منزلتی عظیم‌تر از سایر ائمه طاهرین (علیهم السلام) است

اگر بخواهیم مقام علمی حضرت زهرا (س) را درک کنیم و به گوشه‌ای از آن پی ببریم، شایسته است به گفتار او در خطبه فدکیه بنگریم؛ چه آنجا که استوارترین جملات را در توحید ذات اقدس ربوبی بر زبان جاری می‌کند، یا آن هنگام که معرفت و بینش خود را نسبت به رسول اکرم آشکار می‌سازد و یا در مجالی که در آن خطبه، امامت را شرح مختصری می‌دهد

جای جای این خطبه و احتجاجات این بانوی بزرگوار به قرآن کریم و بیان علت تشریح احکام، خود سندی محکم بر اقیانوس بی‌کران علم اوست که متصل به مجرای وحی است

از دیگر شواهدی که به آن وسیله می‌توان گوشه‌ای از علو مقام حضرت فاطمه زهرا (س) را درک نمود، مراجعه زنان و یا حتی مردان مدینه در مسائل دینی و اعتقادی به آن بزرگوار است که در فرازهای گوناگون تاریخ نقل شده است

همچنین استدلال‌های عمیق فقهی فاطمه (س) در جریان فدک، به روشنی بر احاطه حضرت زهرا (س) بر سراسر قرآن کریم و شرایع اسلامی دلالت می‌نماید

برخی از فعالیت‌های اجتماعی حضرت فاطمه زهرا (س)

مرجعیت علمی اصحاب

بیان احکام شرعی برای بانوان

مددکاری و پرستاری از مجروحان جنگ‌ها

علامه سید جعفر مرتضی عاملی در خصوص مرجعیت حضرت زهرا (س) می‌نویسد:

تاکیدهای مکرر و مداوم پیامبر اکرم (ص) در گفتار و رفتار، به علاوه مقام و موقعیت حضرت زهرا (س) سبب شد تا ایشان مورد مراجعه مردم باشند و از درجه و موقعیت خاصی برخوردار گردند. چنانکه منزل ایشان پایگاه و پناهگاهی برای کسان زیادی بود که به آنجا رفت و آمد می‌کردند. علاوه بر زنان همسایه، دیگر بانوان مدینه نیز به آن حضرت مراجعه کرده و به منزلش رفت و آمد داشتند.

شهادت حضرت زهرا (س)

در مورد تاریخ شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) چند روایت وجود دارد که بنا بر روایتی ۷۵ روز پس از رحلت پیامبر اسلام (ص) در ۱۳ جمادی الاولی (که نظر اهل سنت نیز بر همین تاریخ است) و به روایت مشهورتری ۹۵ روز پس از رحلت پیامبر اسلام (ص) مطابق با روز سه شنبه سوم جمادی الثانی در سال یازدهم هجری -در حالی که ۱۸ سال بیشتر از عمر مبارکشان نمی گذشت- است

در «کشف الغمه» و غیر آن روایت کرده اند که، چون وفات حضرت زهرا (س) نزدیک شد، اسماء بنت عمیس را فرمود که آبی بیاور که من وضو بسازم، پس وضو ساخت و به روایتی غسل کرد نیکوترین غسل ها و بوی خوش طلبید و خود را خوشبو گردانید و جامه های نو طلبید و پوشید و فرمود که "ای اسماء جبرئیل در وقت وفات پدرم چهل درهم کافور آورد از بهشت، حضرت آن را سه قسمت کرد یک حصه برای خود گذاشت و یکی از برای من و یکی از برای علی (ع)، آن کافور را بیاور که مرا به آن حنوط کنند."، چون کافور را آورد فرمود که نزدیک سر من بگذار پس پای خود را به قبله کرد و خوابید و جامه بر روی خود کشید و فرمود که "ای اسماء ساعتی صبر کن بعد از آن مرا بخوان اگر جواب نگویم علی (ع) را طلب کن، بدان که من به پدر خود ملحق گردیده ام"، اسماء ساعتی انتظار کشید بعد از آن، آن حضرت را ندا کرد و صدایی نشنید، پس گفت: ای دختر مصطفی، ای دختر بهترین فرزندان آدم، ای دختر بهترین کسی که بر روی زمین راه رفته است، ای دختر آن کسی که در شب معراج به مرتبه «قَابَ قَوْسَیْنِ اَوْ اُذُنِی» رسیده است، چون جواب نشنید جامه را از روی مبارکش برداشت دید که مرغ روحش به ریاض جنات پرواز کرده است پس بر روی آن حضرت افتاد آن حضرت را می بوسید و می گفت: چون به خدمت حضرت رسول (ص) برسی سلام اسماء بنت عمیس را به آن حضرت برسان؛ در این حال حضرت امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) تشریف آوردند.

در روایت دیگر است که اسماء گریبان خود را چاک زد و از نزد فاطمه (ع) بیرون شد، حسنین (علیهما السلام) او را ملاقات کردند فرمودند: ای اسماء، مادر ما کجا است؟ اسماء سکوت کرد، آن دوبرگوار داخل بیت شدند و دیدند که مادرشان خوابیده است، حضرت امام حسین (ع) نزدیک شد و حرکت داد آن حضرت را دید که از دنیا رفته است «فَقَالَ يَا أَخَا أَجْرَ اللَّهِ فِي الْوَالِدَةِ؛ گفت: ای برادر؛ خدا اجر دهد تو را در مصیبت مادر.» پس امام حسن (ع) خود را روی مادر افکند.

مردم مدینه پس از آگاهی از شهادت فاطمه زهرا (س)، در اطراف خانه آن بزرگوار جمع گشتند و منتظر تشییع و تدفین فاطمه (س) بودند، اما اعلام شد که تدفین حضرت زهرا (س) به تأخیر افتاده است؛ لذا مردم پراکنده شدند.

هنگامی که شب فرا رسید و چشمان مردم به خواب رفت، امام علی (ع) بنا بر وصیت فاطمه (س) و به دور از حضور افراد، به غسل بدن مطهر و رنج دیده همسر خویش پرداخت و سپس او را کفن نمود.

هنگامی که از غسل دادن او فارغ شد، به امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) که در زمان شهادت مادر هر دو کودک بودند. امر فرمود تا عده‌ای از صحابه راستین رسول خدا (ص) را که البته مورد رضایت فاطمه (س) بودند و تعدادشان از هفت نفر بیشتر نمی‌شد، خبر نمایند تا در مراسم تدفین آن بزرگوار شرکت کنند

پس از حضور صحابه، امیر المومنین (ع) بر حضرت زهرا (س) نماز گزارد و سپس در میان حزن و اندوه کودکان خردسالش که مخفیانه در فراق مادر جوان خویش گریه می‌نمودند، به تدفین فاطمه (س) پرداخت.

هنگامی که تدفین حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام) به پایان رسید، رو به سمت مزار رسول خدا (ص) نمود و گفت: سلام بر تو ای رسول خدا، از جانب من و از دختری که بر تو و در کنار تو آرمیده است و در زمانی اندک به تو ملحق شده. ای رسول خدا، صبر و شکیبایی‌ام از فراق حبیبه‌ات کم شده، خودداریم در فراق او از بین رفت... ما از خداییم و بسوی او باز می‌گردیم... به زودی دختری، تو را خبر دهد که چه سان امتت فراهم گردیدند و بر او ستم ورزیدند. سرگذشت را از او پرس و گزارش را از او بخواه که دیری نگذشته و یاد تو فراموش " ...نگشته

بنا بر روایتی حضرت علی (ع) بر دور قبر حضرت زهرا (س) هفت قبر دیگر ساخت که ندانند قبر آن حضرت کدام است. و به روایتی دیگر، چهل قبر دیگر را آب پاشید که قبر آن مظلومه در میان آنها مشتبه باشد، و به روایت دیگر قبر آن حضرت را با زمین هموار کرد که علامت قبر معلوم نباشد. این‌ها برای آن بود که عین موضع قبر آن حضرت را ندانند و بر قبر او نماز نکنند و خیال نبش قبر آن حضرت را به خاطر نگذرانند و به این سبب در موضع قبر آن حضرت اختلاف واقع شده است.

بعضی گفته‌اند که در بقیع است نزدیک قبور ائمه بقیع (علیهما السلام) و بعضی گفته‌اند ما بین قبر حضرت رسول پیامبر اسلام (ص) فرمودند: "ما بین قبر من و منبر من باغی است از (ص) و منبر آن حضرت مدفون است؛ زیرا که باغ‌های بهشت و منبر من بر دری است از درهای بهشت!" و بعضی گفته‌اند که حضرت علی (ع)، حضرت زهرا (س) را در خانه خود دفن کردند.